

رویکرد شخصیت بنیان در سنجش استعداد اعتیاد: رواسازی مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد

علی زینالی^۱

دریافت مقاله: ۹۲/۱۲/۲۵؛ دریافت نسخه نهایی: ۹۳/۵/۲۷؛ پذیرش مقاله: ۹۳/۷/۷

چکیده:

هدف: هدف از مطالعه حاضر تعیین اعتبار مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد برای جمعیت جوان و معرفی رویکرد شخصیت بنیان در سنجش استعداد اعتیاد بود. **روش:** روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و جامعه آماری کلیه دانشجویان دختر و پسر ۱۸ تا ۴۱ ساله دوره کاردانی و کارشناسی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان آذربایجان غربی به تعداد ۴۰۱۹۰ نفر بود. از میان آن‌ها ۵۹۲ دانشجوی به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از هر کلاس ۶ نفر برحسب پنج گروه تحصیلی، چهار سال تحصیلی و رعایت نسبت جنس انتخاب شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد ویسیک، استوارت، فیل و کونرود (۲۰۰۹) استفاده و داده‌ها با تحلیل عاملی تأییدی تحلیل شد. **یافته‌ها:** نتایج ساختاری در مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد، ۴ عامل حساس به اضطراب، ناامیدی، هیجان‌طلبی و تکانش‌گری را تأیید کرد. **نتیجه‌گیری:** این مقیاس به‌واسطه ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوب، ابزاری معتبر برای اندازه‌گیری استعداد اعتیاد از طریق ابعاد غیر همپوش شخصیت است و توصیه می‌شود از آن برای پیشگیری، درمان، آموزش و پژوهش جوانان از هر دو جنس استفاده شود.

کلیدواژه‌ها: استعداد اعتیاد، رواسازی، رویکرد شخصیت بنیان، مقیاس، نیمرخ خطر مصرف مواد

اعتیاد با علائم مصرف غیرقابل کنترل دارو به رغم نتایج منفی‌اش مشخص می‌شود. اعتیاد تنها در بخش کوچکی از اشخاص روی می‌دهد که به مصرف داروهای اعتیادآور می‌پردازند، این نشان می‌دهد که تفاوت قابل ملاحظه‌ای در استعداد و آمادگی^۱ شخصی به مواد وجود دارد. اعتیاد/وابستگی رفتاری در مصرف‌کنندگان نیکوتین، الکل و تریاک، تنها در بخش کوچکی از جمعیت که به مصرف مزمن مواد می‌پردازند، روی می‌دهد. به عنوان مثال مصرف‌کنندگان الکل حدود ۱۵-۱۲ درصد، نیکوتین حدود ۱۰-۵ درصد و تریاک ۲-۱ درصد هستند. این مطالعات سه نکته را مشخص می‌کند؛ اول آن که تمام کسانی که با مواد اعتیادآور مواجه می‌شوند، وابسته یا معتاد نمی‌شوند. دوم آن که تنها برخی اشخاص بعد از چندبار مواجهه شدن با مواد معتاد می‌شوند؛ و سوم آن که کسانی که مستعد اعتیاد/وابستگی به موادند، تمایل به مصرف مواد چندگانه دارند (آگاتسوما و هیروی، ۲۰۰۴).

برخی از مطالعات به وجود استعداد یا ویژگی‌های شخصیتی در گرایش فرد به اعتیاد اشاره کرده‌اند. هیروی و آگاتسوما (۲۰۰۵) بیان می‌کنند، صفات شخصیتی پیش اعتیادی معینی، کسانی را که مستعد اعتیاد/وابستگی هستند از کسانی که مستعد نیستند، متمایز می‌کند. تنوع طلبی، هیجان‌خواهی^۲ و تکانش‌گری^۳ صفات شخصیتی هستند که با مصرف نیکوتین، الکل و ماری‌جوآنا رابطه دارند. زرگر، کاکاوند، جلالی و صلواتی (۱۳۹۰) نیز طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه را عامل زمینه‌ساز و آسیب‌زای گرایش به سوءمصرف مواد معرفی کردند.

بر اساس نظریه استعداد اعتیاد^۴، برخی از افراد مستعد اعتیادند و اگر کسی استعداد اعتیاد نداشته باشد، معتاد نمی‌شود (گندروا و گندروا، ۱۹۷۰). هماهنگ با این نظریه، نظریه‌های مربوط به رفتار اعتیاد^۵، دو منبع عمده انگیزش «تقویت مثبت» و «تقویت منفی» را برای مصرف و سوءمصرف مواد مطرح می‌کنند. تقویت مثبت که با اثرهای مثبت مربوط به لذت ناشی از سوءمصرف مواد رابطه دارد و تقویت منفی که به توانایی برخی مواد در رهایی از حالت‌های عاطفی منفی مربوط می‌شود (کوب، ۲۰۰۴). اشخاص با سطح بالای حساس به اضطراب^۶ یا

1. susceptibility
2. sensation seeking (SS)
3. impulsivity (IMP)
4. addiction talent
5. addiction behavior
6. anxiety sensitivity (AS)

نامیدی^۱ بیشتر به فرآیند تقویت منفی مصرف مواد مانند توانایی مواد برای دور کردن حالت عاطفی منفی، و اشخاص با سطح بالای تکانش‌گری و هیجان‌خواهی بیشتر به فرآیند تقویت مثبت مصرف مواد مانند اثرهای مثبت مربوط به لذت ناشی از مصرف یک ماده، حساس هستند (مالمرگ، اوربیک، مون‌شاور، لامرز، ولبرک و همکاران، ۲۰۱۰). ویسیک، استوارت، فیل و کونرود (۲۰۰۹) نیز نشان دادند که در شخصیت‌های مستعد اعتیاد، استعدادی انگیزشی^۲ به الگوهای ویژه مصرف مواد و الکل وجود دارد؛ که از آن میان می‌توان به سه انگیزه تطابق، اعتلاء و مقبولیت اجتماعی برای مصرف الکل و مواد اشاره کرد.

نظریه‌های آسیب‌پذیری به سوءمصرف مواد مطرح می‌کنند که صفات شخصیتی معین تفاوت‌های فردی در استعداد به تقویت مواد را موجب می‌شوند (کونرود، فیل، استوارت و دونجیر، ۲۰۰۰). این رویکردهای نظری که به‌وسیله پژوهش‌ها حمایت شده‌اند، نشان دادند که صفات شخصیتی معینی با رفتارهای مشکل‌آفرین و مصرف بالای مواد رابطه دارند. صفات شخصیتی مانند حساس به اضطراب، حساس به افسردگی، تکانش‌گری و هیجان‌طلبی با الگوهای مشکل‌زای مصرف مواد، انگیزش خطرآفرین برای مصرف مواد و حساسیت نسبت به انواع تقویت مثبت و منفی با سوءمصرف الکل و مواد، رابطه دارد (ویسیک و همکاران، ۲۰۰۹). نتایج پژوهش مالمرگ و همکاران (۲۰۱۰) نشان داد، نامیدی و هیجان‌طلبی دو صفت شخصیتی است که فرد را مستعد مصرف الکل، تنباکو و حشیش در طی زندگی می‌کند.

یک حوزه مهم مطالعاتی که تفاوت‌های فردی را در استعداد سوءمصرف مواد مطرح می‌کند، حوزه شخصیت است. نظام‌های شخصیت و پرسش‌نامه‌های متعددی برای بررسی رابطه بین سوءمصرف مواد و شخصیت ارایه شده است (کلونینگر، ۱۹۸۷؛ آیزنک، ۱۹۸۵). این ابزارها دارای خرده‌مقیاس‌هایی است که به‌طور جداگانه و مستقل ویژگی‌های حساس به اضطراب، نامیدی، تکانش‌گری و هیجان‌طلبی را اندازه‌گیری می‌کنند. در واقع ارزیابی هم‌زمان هر چهار بُعد، اجرای جداگانه حداقل سه مقیاس گسترده را می‌طلبد. از میان این الگوها و پرسش‌نامه‌ها، مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد^۳ ویسیک و همکاران (۲۰۰۹) مقیاسی است که بر اساس الگوی نظریه‌ای مشخصی ساخته شده است و خطر عامل‌های شخصیتی درگیر در مصرف مواد را در مراجعان بالینی و غیربالینی نظیر مردم عادی، دانش‌آموزان و دانشجویان ارزیابی می‌کند. از این ابزار می‌توان در مطالعات شیوع‌شناسی برای ارزیابی نقش صفات شخصیت در رفتار اعتیادی و هم

-
1. hopelessness (H)
  2. motivational talent
  3. substance use risk profile scale (SURPS)

ابتلائی آسیب‌شناسی روانی سود جست (کونرود و ویسیک، ۲۰۰۲).

مطالعات متعدد نشان دادند، ابعاد شخصیت با ابعاد انگیزشی مصرف مواد رابطه دارد. صفات شخصیتی مرتبط با آسیب‌پذیری به اختلال اضطرابی مانند حساس به اضطراب با مصرف الکل، مسکن، ضد اضطراب‌ها و تنباکو با هدف کاهش یا مدیریت اضطراب ارتباط دارد. صفات شخصیتی مرتبط با آسیب‌پذیری به افسردگی مانند عزت نفس پایین، درون‌گرایی و ناامیدی، با خطر وابستگی به الکل، مصرف و سوءمصرف تریاک و الکل، برای مدیریت علائم افسردگی ارتباط دارد. تکانش‌گری با تنوع گستره‌ای از آسیب‌شناسی روانی شامل تمایلات ضد اجتماعی، مصرف مواد چندگانه، مصرف و سوءمصرف محرک‌ها و مشکلات مرتبط با مصرف الکل ارتباط دارد. هیجان‌خواهی به‌طور ویژه با مصرف مکرر و زیاد الکل در بزرگسالان و نوجوانان در سنین بالا ارتباط دارد. هیجان‌خواهی وقتی با تکانش‌گری همراه شود، با مصرف داروهای غیر قانونی ارتباط پیدا می‌کند (کرانک، استوارت، اکونور، کونرود، ویسیک و همکاران، ۲۰۱۱).

نتایج پژوهش گسترده مالمرگ و همکاران (۲۰۱۰) با ۳۷۸۳ نوجوان ۱۱ تا ۱۵ ساله هلندی نشان داد، ناامیدی و هیجان‌طلبی نشان‌گر مصرف الکل، تنباکو و حشیش در طول زندگی و مصرف مواد چندگانه است. اشخاص با سطح بالای ناامیدی زمینه‌بالی برای شروع مصرف الکل و حشیش در سن پایین دارند؛ اما اشخاص حساس به اضطراب کمتر احتمال دارد که مصرف الکل را در سنین پایین شروع کنند. نوجوانان کم سن آن‌هایی که سطح بالایی از ناامیدی و هیجان‌طلبی دارند، خطر شروع زود هنگام مواد و مصرف مواد چندگانه در آن‌ها بالا است. شلاچ (۲۰۱۲) نشان داد تکانش‌گری و هیجان‌طلبی با مصرف چندگانه مواد رابطه دارد. اما تکانش‌گری مستعد اثرهای تقویت‌کنندگی محرک‌ها؛ و هیجان‌طلبی مستعد اثرهای تقویت‌کنندگی الکل بود. در مقابل ناامیدی و حساس به اضطراب مستعد مصرف مواد برای کاهش اثرهای منفی حالت‌های خود بود. مطالعات در مورد تفاوت جنس نشان دادند که نمره‌های مردان در زیرمقیاس هیجان‌طلبی بالاتر از زنان (رات، شامچر و براه‌لر، ۲۰۰۵؛ ویسیک و همکاران، ۲۰۰۹؛ اسمیل، سنه‌ویریت، نیوکمب و ونی‌گارتین، ۲۰۰۹)؛ و نمره‌های زنان در زیرمقیاس حساس به اضطراب بالاتر از مردان است (باتیستا، استوارت، فولتون، استیوس، داردو و همکاران، ۲۰۰۸؛ ویسیک و همکاران، ۲۰۰۹). اما یافته‌ها در مورد زیرمقیاس‌های ناامیدی و تکانش‌گری ناهمگون بود. ویسیک و همکاران (۲۰۰۹) یافتند، در زیرمقیاس ناامیدی نوجوانان پسر نسبت به نوجوانان دختر نمره‌های بالاتری دارند. اما مطالعه کونرود و ویسیک (۲۰۰۲) مشخص کرد که نمره‌های نوجوانان دختر در زیرمقیاس ناامیدی بالاتر از نوجوانان پسر است؛ و تفاوت در نمره‌های زیرمقیاس تکانش‌گری بین دو جنس معنی‌دار نیست. در مطالعه اسمیل و همکاران (۲۰۰۹) نیز در سریلانکا در زیرمقیاس ناامیدی و تکانش‌گری تفاوت بین دو جنس مشاهده نشد.

نتایج مطالعات متعدد مقطعی و طولی در گروه‌های در معرض خطر، نوجوانان و بزرگسالان از طریق مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد، نقش تفاوت‌های فردی را در پیش‌بینی استعداد سوءمصرف مواد نشان داده است (ویسیک و همکاران، ۲۰۰۹؛ کرانک و همکاران، ۲۰۱۱). همچنین این مقیاس در مطالعات متعدد با نمونه‌های مردم عادی، دانشجویان و دانش‌آموزان پایایی بازآزمایی و همسانی درونی و اعتبار سازه هم‌زمان و پیش‌بینی قابل قبولی به‌دست داده است (ویسیک و همکاران، ۲۰۰۹؛ کرانک و همکاران، ۲۰۱۱؛ اسمیل و همکاران، ۲۰۰۹). به‌عنوان مثال شلاچ (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای در مورد معتادان به انواع مواد و الکل، از طریق تحلیل عاملی تأییدی ویژگی‌های روان‌سنجی و روایی ساختاری مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد را تأیید کرد و در مجموع، مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد را به‌عنوان ابزاری معتبر برای اندازه‌گیری ابعاد غیر همپوش شخصیت و حساس به شناسایی استعداد انگیزشی به الگوهای اختصاصی مصرف مواد و الکل معرفی کرد. ابعاد غیرهمپوش شخصیت، اشاره به شاهراه‌های متفاوت آسیب‌پذیری شخصیت به سوءمصرف مواد دارد. به‌عبارت دیگر نقش تفاوت‌های فردی را در پیش‌بینی استعداد سوءمصرف مواد نشان می‌دهد. به‌عنوان مثال، افراد دارای صفات شخصیتی حساس به اضطراب با هدف کاهش یا مدیریت اضطراب، ناامیدی برای مدیریت علائم افسردگی، هیجان خواهی به-واسطه کسب تجارب جدید، اعتلای لذت ناشی از مصرف یک ماده، تکانش‌گری به‌واسطه ماجراجویی و مهارت‌گسیختگی، مستعد مصرف مواد هستند (ویسیک و همکاران، ۲۰۰۹؛ کرانک و همکاران، ۲۰۱۱).

مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد به‌عنوان مقیاس سنجش استعداد اعتیاد دارای مزیت‌های ویژه‌ای نظیر پایه نظریه‌ای قوی، اعتبار و روایی مطلوب، ساختار عاملی، به‌طور ویژه کوتاه و سنجش تفاوت‌های فردی غیر همپوش است. این مزیت‌ها ضرورت استفاده از این ابزار را در گروه‌های مختلف و زمینه‌های پژوهشی، بالینی و آموزشی برجسته می‌کند. به این منظور در پژوهش حاضر مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد ترجمه و در جمعیت جوانان روایی^۱ آن مشخص شد تا در پژوهش‌های مرتبط با مصرف مواد در گروه جوانان به‌کار گرفته شود. سوال‌های اساسی مطالعه حاضر در زیر آمده است.

۱. آیا مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد از ساختار چهار عاملی پیروی می‌کند؟
۲. آیا این مقیاس در جمعیت جوان ایران روایی و پایایی^۲ لازم دارد؟

روش

پژوهش حاضر از لحاظ میزان کنترل پژوهشگر بر متغیرهای پژوهش، از نوع غیر آزمایشی، و طرح پژوهشی توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری کلیه دانشجویان دختر و پسر دوره کاردانی و کارشناسی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان آذربایجان غربی بین ۱۸ تا ۴۱ سال به تعداد ۴۰۱۹۰ بود. چون خطای معیار برنامه الگویابی معادله‌های ساختاری بر پایه مفروضه نمونه‌های بزرگ محاسبه می‌شود، در الگوهای تحلیل عاملی تأییدی برای ۲ یا ۴ عامل حداقل ۲۰۰ نمونه مورد نیاز است (هومن، ۱۳۸۴؛ ص: ۲۲). کلاین (۲۰۰۵) نمونه‌های بزرگتر از ۲۰۰ نفر را برای برنامه‌های الگویابی معادله‌های ساختاری مناسب می‌داند. از این رو شرگت‌کنندگان در پژوهش بر اساس منطق برآورد حجم نمونه ۶۰۰ نفر برای مطالعه الگوهای تحلیل عاملی تأییدی برآورد شد که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از دانشگاه‌های آزاد اسلامی ارومیه، خوی، ماکو، مهاباد و بوکان برحسب جنس، رشته و سال تحصیلی انتخاب گردید. ابتدا استان به سه منطقه مرکزی، شمالی و جنوبی تقسیم، و به‌صورت تصادفی از منطقه مرکزی ارومیه، از منطقه شمالی خوی و ماکو، از منطقه جنوبی نیز مهاباد و بوکان انتخاب شد. سپس از دانشگاه‌های هر شهر پنج گروه تحصیلی علوم انسانی، فنی و مهندسی، علوم پزشکی، کشاورزی و علوم پایه، در چهار سال تحصیلی با رعایت نسبت جنس از هر کلاس ۶ نفر، ۳ دختر و ۳ پسر به‌صورت تصادفی از فهرست اسامی کلاس انتخاب شد. پس از جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه هشت آزمودنی که ناقص بود، کنار گذاشته شد و تحلیل‌های آماری با نمونه ۵۹۲ نفر انجام پذیرفت.

ابزار پژوهش

۱. **مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد.** این مقیاس توسط ویسیک و همکاران (۲۰۰۹) برای اندازه‌گیری چهار صفت شخصیت ساخته شد. از ابزارهای شخصیتی گسترده که به‌طور ویژه با سوءمصرف الکل و دارو رابطه دارند، ۱۰ ابزار به‌وسیله کونرود و همکاران (۲۰۰۰) ساخته شده است. نسخه اولیه این ابزار ۲۸ ماده و ۴ عامل و هر یک از عامل‌ها پایایی قابل قبول ۰/۷۰، ۰/۶۴، ۰/۶۱ و ۰/۸۶ را به‌ترتیب برای ناامیدی، حساس به اضطراب، تکانش‌گری و هیجان‌خواهی دارد. تحلیل عاملی اکتشافی از الگوی ۴ عاملی حمایت کرد اما ۵ ماده آن به‌خاطر همپوشی با سایر عامل‌ها حذف و مقیاس ۲۳ ماده‌ای تهیه شد. نسخه کوتاه ۲۳ ماده‌ای نیز برای ارزیابی ۴ نیمرخ انگیزشی به‌وسیله کونرود و همکاران (۲۰۰۰) و الگوهای ارایه شده حساسیت- تقویت^۳ (پیکرینگ و گری، ۱۹۹۷ و فیل و پترسن، ۱۹۹۵) ساخته شده است. این مقیاس از ماده‌های

3. reinforcement-sensitivity models

مقیاس حساس به اضطراب پترسن و ریس (۱۹۹۲)، مقیاس ناامیدی بک، ویسمن، لستر و ترکسلر (۱۹۷۴)، مقیاس تکانش‌گری و ماجراجویی آیزنگ و آیزنگ (۱۹۷۸) و پرسش‌نامه هیجان‌خواهی زاگرم (۱۹۹۴) طی چندین مطالعه مقطعی و طولی ساخته شده است (ویسیک و همکاران، ۲۰۰۹). این ابزار به‌طور متناسبی کوتاه است و می‌تواند در مطالعات طولی و شیوع‌شناسی برای ارزیابی نقش شخصیت در رفتار مصرف مواد و هم‌ابتلائی آسیب‌شناسی روانی به‌کار رود. عامل‌های مقیاس شامل حساس به اضطراب شامل پنج ماده ۸، ۱۰، ۱۴، ۱۸ و ۲۱؛ ناامیدی هفت ماده ۱، ۴، ۷، ۱۳، ۱۷، ۲۰ و ۲۳؛ هیجان‌خواهی شش ماده ۳، ۶، ۹، ۱۲، ۱۶ و ۱۹؛ و تکانش‌گری پنج ماده ۲، ۵، ۱۱، ۱۵ و ۲۲ است. مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد در مقیاس ۴ درجه‌ای لیکرتی از کاملاً مخالف = ۱، مخالف = ۲، موافق = ۳، تا کاملاً موافق = ۴ است و ماده‌های ۱، ۴، ۷، ۱۳، ۲۰ و ۲۳ به‌صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود. پایایی عامل‌های این مقیاس برای حساس به اضطراب، ناامیدی، هیجان‌خواهی و تکانش‌گری به‌ترتیب ۰/۷۴، ۰/۷۶ و ۰/۶۸ برآورد شده است. اعتبار سازه^۴ مقیاس از طریق تحلیل عاملی تأییدی، ضرایب رگرسیونی آیت‌ها با عامل‌ها را بالاتر از $\beta = 0/30$ و معنی‌دار برآورد کرده است و الگو با داده‌ها برازش داشت (اسمیل و همکاران، ۲۰۰۹). در مطالعات دیگر در مورد مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد با نمونه‌های مردم عادی، دانشجویان و دانش‌آموزان پایایی بازآزمایی و همسانی درونی و اعتبار سازه، هم‌زمان و پیش‌بینی قابل قبولی به‌دست آمده است (ویسیک و همکاران، ۲۰۰۹؛ کرانک و همکاران، ۲۰۱۱).

شیوه اجرا. در پژوهش حاضر مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد، ۲۳ ماده‌ای، در جمعیت جوانان دانشجو ترجمه و رواسازی شد تا نسخه ایرانی آن تهیه شود. در ترجمه مقیاس از روند ترجمه نظام‌مند استاندارد^۵ (ساماتی‌پالا و موری، ۲۰۰۰) استفاده شد. ماده‌های مقیاس توسط یک نفر با درجه دکترای مترجمی زبان انگلیسی به فارسی ترجمه شد. سپس به‌طور جداگانه توسط یک مترجم حرفه‌ای به زبان انگلیسی برگردانده شد. پس از آن، هر دو نسخه ترجمه شده انگلیسی به فارسی و فارسی به انگلیسی توسط یک ویرایشگر دو زبانه با نسخه اصلی مقایسه شد تا هرگونه تفاوت در هم‌ارزی مفهومی^۶ مشخص شود. در نهایت، مترجمان، ویرایشگر و پژوهشگر در یک جلسه، در مورد اصلاحات و جمله‌بندی ماده‌ها به تصمیم نهایی رسیدند. سپس با استفاده از طرح از پیش طراحی شده و با مراجعه به کلاس‌های درس، با کسب اجازه از رئیس دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان آذربایجان غربی و اساتید کلاس‌ها، داده‌ها جمع‌آوری شد. قبل از اجرای پرسش-

-
4. construct validity
  5. standard systematic translation procedure
  6. conceptual equivalence

Archive of SID

نامه توضیحات لازم درخصوص نحوه تکمیل پرسشنامه، اهمیت پژوهش و صداقت در پاسخ دادن، محرمانه ماندن اطلاعات دانشجویان و بی‌نام بودن پرسشنامه و هم‌چنین پرسشنامه‌ها در زمان مناسبی که به برنامه درسی دانشجویان لطمه‌ای وارد نسازد، ارائه شد. در حین تکمیل کردن پرسشنامه‌ها از دانشجویان خواسته شد، در صورت وجود سوال یا مشکل در پاسخ دادن به پرسشنامه‌ها، اعلام کنند تا رفع شود. در گام بعدی جهت رواسازی مقیاس برای جوانان ایرانی، مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد با نمونه ۵۹۲ نفر از دانشجویان تحلیل عاملی تأییدی شد و پایایی آن مجدداً برآورد شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر از ۵۹۲ دانشجو ۲۹۱ نفر مؤنث و ۳۰۱ نفر مذکر ۱۴/۴ درصد در مقطع کاردانی و ۸۵/۶ درصد در مقطع کارشناسی بودند. میانگین سن دانشجویان مؤنث ۲۳/۵۹ با انحراف معیار ۴/۸۱ و میانگین سن دانشجویان مذکر ۲۵/۱۹ با انحراف معیار ۵/۳۳ در دامنه سنی بین ۱۸ تا ۴۱ سال بود. ۲۹/۱ درصد در گروه آموزشی علوم انسانی، ۲۴/۷ درصد فنی و مهندسی، ۱۰/۵ درصد علوم پزشکی، ۱۶ درصد کشاورزی و ۱۹/۸ درصد در علوم پایه تحصیل می‌کردند. ۷۸/۴ درصد دانشجویان مجرد و ۲۱/۳ درصد آنان متأهل بودند.

جدول ۱. نتایج توصیفی نمره‌های دانشجویان در مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد

عامل‌های مقیاس	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
نامیدی (مقیاس اصلی)	۱۲/۲۶	۲/۹۳	۷	۲۸
نامیدی	۷/۰۶	۲/۱۵	۴	۱۵
حساسیت به اضطراب	۱۱/۸۴	۲/۸۰	۵	۲۰
تکانش‌گری	۱۱/۲۴	۲/۸۴	۵	۱۹
هیجان‌خواهی	۱۴/۵۱	۳/۶۳	۶	۲۴

جدول ۱ نمره‌های دانشجویان را در عامل‌های مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد نشان می‌دهد.

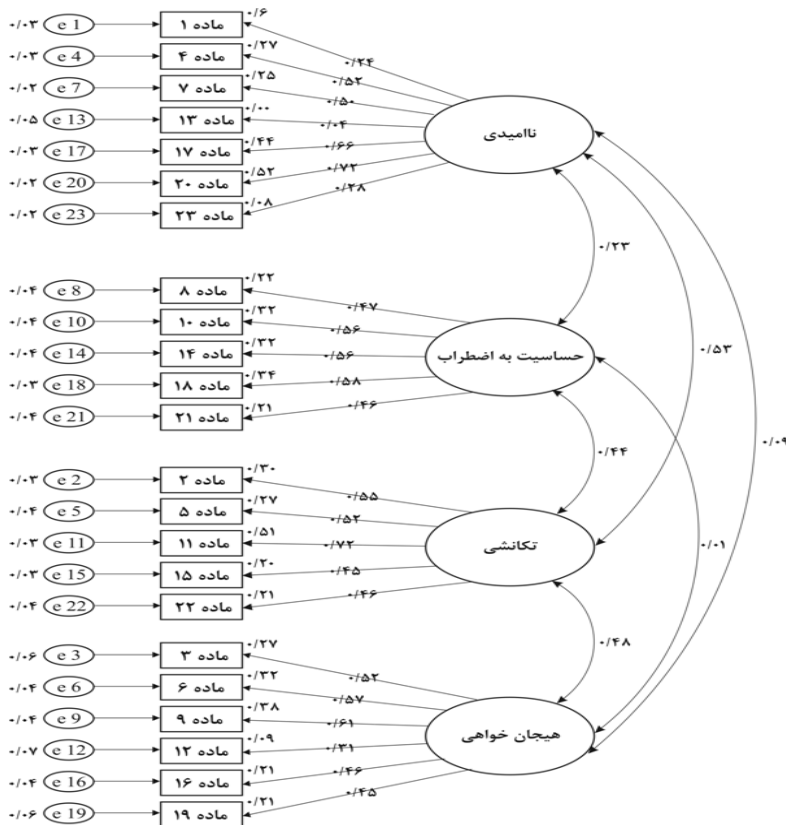
جدول ۲. تفاوت نمره‌های دانشجویان در مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد بر حسب جنس

عامل‌های مقیاس	مرد	زن	t
	میانگین(انحراف معیار)	میانگین(انحراف معیار)	
نامیدی (مقیاس اصلی)	۱۲/۵۳ (۳/۱۸)	۱۱/۸۹ (۲/۵۱)	۲/۴۱*
نامیدی	۶/۹۳ (۲/۱۰)	۷/۲۰ (۲/۲۰)	۱/۴۹
حساسیت به اضطراب	۱۱/۴۸ (۲/۸۶)	۱۲/۲۲ (۲/۶۹)	۳/۱۴**
تکانش‌گری	۱۱/۲۰ (۲/۹۶)	۱۱/۲۹ (۲/۷۱)	-۰/۳۶
هیجان‌خواهی	۱۵/۴۷ (۳/۴۷)	۱۳/۵۴ (۳/۵۳)	۶/۴۶**

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

جدول ۲ نشان می‌دهد، در عامل‌های حساسیت به اضطراب زنان نسبت به مردان نمره‌های بیشتری دارند، در عامل‌های تکانش‌گری و ناامیدی تفاوتی دیده نمی‌شود و در عامل هیجان‌خواهی مردان نمره‌های بیشتری نسبت به زنان دارند. به عبارت دیگر زنان بیشتر به واسطه اضطراب و مردان از نظر ویژگی‌های هیجان‌خواهی مستعد سوء‌مصرف موادمند. هر دو جنس از نظر ناامیدی و تکانش‌گری به یکسان آسیب‌پذیرند. در این بخش قبل از انجام تحلیل عاملی تأییدی مفروضه‌های آن به ترتیب زیر مرور شد. ۱. نمونه مورد مطالعه بزرگتر از ۲۰۰ نفر بود. ۲. داده‌ها کامل و بدون مقادیر گم شده بود. ۳. داده‌ها در مقیاس فاصله‌ای بود. ۴. الگو خطی بود. ۵. آزمون ماردیا^۷ کوچک‌تر از ۳ بود که نشان‌دهنده هنجار بودن چند متغیره بود (یولمن، ۲۰۰۶).

شکل ۱. تحلیل عاملی مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد

جدول ۳. نتایج تحلیل عاملی تأییدی مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد

R ²	β	عواملها و ماده‌ها
نامیدی		
۰/۲۷**	۰/۵۲	۴. آدم شادی هستم.
۰/۲۴**	۰/۴۹	۷. معتقدم که آینده درخشانی خواهم داشت.
۰/۴۶**	۰/۶۸	۱۷. احساس می‌کنم آدم شکست خورده‌ای هستم.
۰/۵۱**	۰/۷۱	۲۰. احساس خوش‌آیندی دارم.
حساس به اضطراب		
۰/۲۲**	۰/۴۷	۸. احساس سرگیجه و بی‌هوش شدن برایم ترسناک است.
۰/۳۱**	۰/۵۶	۱۰. وقتی احساس کنم ضربان قلبم تغییر می‌کند، می‌ترسم.
۰/۳۳**	۰/۵۶	۱۴. وقتی خیلی عصبی می‌شوم دچار ترس می‌گردم.
۰/۳۴**	۰/۵۸	۱۸. وقتی به احساسات جسمانی غیر عادی دچار می‌شوم، می‌ترسم.
۰/۲۱**	۰/۴۶	۲۱. وقتی نمی‌توانم روی کاری تمرکز کنم، دچار ترس می‌شوم.
هیجان خواهی		
۰/۳۰**	۰/۵۵	۲. اغلب قبل از حرف‌زدن، درباره آن فکر نمی‌کنم.
۰/۲۸**	۰/۵۳	۵. اغلب خودم را درگیر موقعیت‌هایی می‌کنم که بعداً افسوس می‌خورم چرا درگیر آن شدم.
۰/۵۰**	۰/۷۱	۱۱. معمولاً بدون فکر عمل می‌کنم.
۰/۲۰**	۰/۴۵	۱۵. به‌طور کلی شخص شتاب‌زده و تکانشی هستم.
۰/۲۱**	۰/۴۶	۲۲. احساس می‌کنم برای به‌دست آوردن آن چه می‌خواهم، دیگران باید مرا هل بدهند (وادار کنند).
تکانش‌گری		
۰/۲۷**	۰/۵۲	۳. چتر بازی (سقوط آزاد) را دوست دارم.
۰/۳۲**	۰/۵۷	۶. از تجربه‌های جدید و مهیج لذت می‌برم حتی اگر غیرمعمول باشند.
۰/۳۸**	۰/۶۱	۹. دوست دارم کارهایی انجام دهم که اندکی مرا بترسانند.
۰/۰۹**	۰/۳۱	۱۲. دوست دارم که موتور سواری را یاد بگیرم.
۰/۲۱**	۰/۴۶	۱۶. به تجربه به‌خاطر خود تجربه علاقه‌مندم، حتی اگر غیرقانونی باشد.
۰/۲۱**	۰/۴۵	۱۹. از پیاده‌روی طولانی در مناطق وحشی و عاری از سکنه لذت می‌برم.

**P<۰/۰۱   *P<۰/۰۵

جدول ۳ به ترتیب عامل‌ها، ماده‌های مقیاس، وزن‌های رگرسیونی هنجار شده و مجذور ضریب همبستگی چند متغیری را نشان می‌دهد. ماده‌های شماره ۱، ۱۳ و ۲۳ از عامل نامیدی β زیر خط برش ۰/۳۰ داشتند، لذا از مقیاس ایرانی حذف شدند. مقیاس جدید نیمرخ خطر مصرف مواد با ۲۰ ماده، شامل نامیدی ۴ ماده ۴، ۷، ۱۷ و ۲۰، حساس به اضطراب ۵ ماده ۸، ۱۰، ۱۴، ۱۸ و ۲۱، هیجان‌خواهی ۵ ماده ۲، ۵، ۱۱، ۱۵ و ۲۲ و تکانش‌گری ۶ ماده ۳، ۶، ۹، ۱۲، ۱۶ و ۱۹ تهیه شد. R² مقدار واریانس مشترک را بین ماده و عامل برآورد می‌کند. در این الگو شاخص

مجذوری = $454/52$ ، با درجه آزادی 164 ، شاخص مجذوری $0/93$ تقسیم بر درجه آزادی $2/77$ ، شاخص نیکویی برازش $0/92$ ، شاخص برازندگی تطبیقی $0/90$ ، شاخص بنتلر- بونت $0/93$ و شاخص جذر برآورد خطای تقریب $0/05$ برآورد شد. شاخص‌ها در حد مطلوب برازش الگو با داده‌ها را تأیید کردند (هومن، 1384). همچنین برای برآورد روایی ملاکی مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد از پرسش‌نامه استعداد اعتیاد ویراست دانشجویان زینالی (1391) استفاده شد. بررسی همبستگی نشان می‌دهد که مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد از اعتبار ملاکی قابل قبولی برخوردار است ($r = 0/59$ ، $p < 0/001$). در مرحله نهایی پایایی مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد و عامل‌های آن به روش آلفای کرونباخ برآورد شد. پایایی برای کل مقیاس $0/74$ و برای عوامل ناامیدی، حساس به اضطراب، هیجان‌خواهی و تکانش‌گری به ترتیب $0/72$ ، $0/69$ ، $0/68$ و $0/70$ به دست آمد که نشان می‌دهد، نسخه ایرانی مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد و عامل‌های آن از پایایی قابل قبولی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل عاملی تأییدی ساختار ۴ عاملی مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد را همانند مطالعات پیشین تأیید کرد اما در نتیجه تحلیل عاملی تأییدی ۳ ماده از زیر مقیاس ناامیدی حذف شد و نسخه ایرانی مقیاس با ۲۰ ماده و ۴ عامل برای جمعیت جوانان تهیه شد. شاخص‌های برازندگی، برازش الگو با داده‌ها را تأیید کرد. برآورد همسانی درونی و روایی ملاکی نشان داد، مقیاس و عامل‌های آن از پایایی و روایی مطلوبی برخوردارند. این یافته‌ها با یافته پژوهش‌های کونرود و همکاران (2000)؛ کونرود و ویسیک (2002)؛ ویسیک و همکاران (2009)؛ کرانک و همکاران (2011) که یافته بودند، مقیاس پایایی بازآزمایی و همسانی درونی و اعتبار سازه، هم‌زمان و پیش‌بینی قابل قبولی دارد، هم‌خوانی دارد و هماهنگ با نظریه استعداد اعتیاد گندروا و گندروا، (1970) و نظریه‌های رفتار اعتیاد (کوب، 2004) است. مطابق نظریه استعداد اعتیاد، کسانی که استعداد و آمادگی برای اعتیاد دارند، معتاد می‌شوند (گندروا و گندروا، 1970) و مطابق نظریه‌های رفتار اعتیاد، استعدادی انگیزشی نسبت به الگوهای ویژه مصرف مواد و الکل در شخصیت‌های مستعد اعتیاد وجود دارد (ویسیک و همکاران، 2009). اشخاصی که نمره‌های بالا در ناامیدی، حساس به اضطراب، تکانش‌گری و هیجان‌خواهی دارند، آماده و مستعد هستند تا به‌خاطر بسط روانی، هم‌رنگی اجتماعی و مقبولیت اجتماعی به سوءمصرف مواد و الکل بپردازند. تأیید ساختار ۴ عاملی مقیاس در جامعه جوان ایرانی مؤید پایه‌های نظری‌های مقیاس و همسویی یافته پژوهش حاضر با یافته‌های مطالعات پیشین است. مقایسه تفاوت نمره‌های

Archive of SID

دانشجویان در عامل‌های مقیاس بر حسب جنس نشان داد، زنان بیشتر به واسطه اضطراب مستعد سوءمصرف موادند و مردان از نظر ویژگی‌های هیجان‌خواهی. هر دو جنس از نظر ناامیدی و تکانش‌گری به یکسان آسیب‌پذیرند. مطالعات انجام‌یافته در خصوص زیرمقیاس‌های حساس به اضطراب، هیجان‌خواهی و تکانش‌گری توسط رات، شامچر و براه‌لر (۲۰۰۵)؛ ویسیک و همکاران (۲۰۰۹)؛ اسمیل و همکاران (۲۰۰۹)؛ کونرود و ویسیک (۲۰۰۲)؛ باتیستا و همکاران (۲۰۰۸) با یافته مطالعه حاضر هم‌خوانی دارد و مؤید آن‌ها است. اما در مورد زیرمقیاس ناامیدی یافته پژوهش حاضر با یافته مطالعه اسمیل و همکاران (۲۰۰۹) هماهنگی دارد و با یافته مطالعه ویسیک و همکاران (۲۰۰۹) و کونرود و ویسیک (۲۰۰۲) هماهنگ نیست. دلیل این ناهماهنگی احتمالاً مربوط به تفاوت فرهنگی است. ویژگی‌های شخصیتی مانند ناامیدی از نیروهای فرهنگی تاثیرپذیر است (شولتز و شولتز، ۲۰۱۳).

احتمالاً همسانی یافته پژوهش حاضر با یافته پژوهش اسمیل و همکاران (۲۰۰۹) در سریلانکای قاره آسیا و ناهمسانی با یافته مطالعات ویسیک و همکاران (۲۰۰۹) و کونرود و ویسیک (۲۰۰۲) در فرهنگ قاره آمریکا می‌تواند مؤید این موضوع باشد. هم‌چنین مطالعات نشان می‌دهد، میانگین نمره‌های زنان در بعد درونی‌کردن^۸ بیشتر است در حالی‌که میانگین نمره‌های مردان در بعد برونی‌کردن^۹ بیشتر است. از سوی دیگر زنان مهار رفتاری بیشتری نسبت به مردان دارند. این تفاوت‌های جنس مسیره‌های متفاوتی را در آسیب‌شناسی روانی زنان و مردان مطرح می‌کند. درونی‌کردن و مهار رفتار، مسیری به‌سوی اضطراب و افسردگی دارد. برونی‌کردن و مهار رفتاری کم، مسیری به‌سوی پرخاشگری و رفتارهای خطرجویی دارد. بدین ترتیب زنان بیشتر با انگیزه کنترل اضطراب؛ و مردان نیز به‌خاطر هیجان‌خواهی ممکن است به مصرف مواد روی بیاورند (لیتون و استوارت، ۲۰۱۴).

اعتیاد بیماری چند وجهی و پیچیده است که در شکل‌گیری آن عوامل زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی نقش اساسی ایفا می‌کند (گالانتر، ۲۰۰۶). سوءمصرف مواد پدیده‌ای رشدی است (پالمر، یانگ، هوپفر، کورلی، استالینس و همکاران، ۲۰۰۹)؛ یانگ، کورلی، استالین، ری، کرولی و همکاران، ۲۰۰۲)؛ و اوج تجلی استعداد اعتیاد در طی زندگی، نوجوانی تا اوایل جوانی است (وحدت و زینالی، ۱۳۸۸).

شخصیت سازه‌ای حاصل توارث‌پذیری ۵۰ درصدی و اثر محیط روانی- اجتماعی است (اتکینسون، اتکینسون، اسمیت، بم و نالن‌هوگسما، ۱۳۸۹). رویکرد شخصیت بنیان به استعداد اعتیاد، رویکرد نسبتاً جدیدی است که از طریق مطالعه صفات شخصیتی اثر محیط و ارث به

8. internalizing

9. externalizing

پیش‌بینی اعتیاد در آینده یعنی استعداد اعتیاد می‌پردازد. در این رویکرد مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد به واسطه ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوب، ابزاری معتبر برای اندازه‌گیری ابعاد غیر همپوش شخصیت و حساس به شناسایی استعداد انگیزشی نسبت به الگوهای اختصاصی یا استعداد اعتیاد، به سوءمصرف مواد و الکل است. سوءمصرف و وابستگی به مواد به یک‌باره ایجاد نمی‌شود؛ بلکه اعتیاد در روندی طولانی اتفاق می‌افتد که در آن فرد به‌صورت بیمارگون رشد کرده و مستعد و آسیب‌پذیر به اعتیاد می‌شود. از سوی دیگر نتایج اقدام‌های درمانی به‌دلایل ماهیت بیماری اعتیاد و دانش کم در این زمینه تقریباً نزدیک به صفر است. به‌منظور پیشگیری از ابتلای افراد جامعه به مصرف مواد شناسایی عوامل گرایش به مصرف مواد، ضروری و از اهمیت بالایی برخوردار است (ربانی باوجدان، ربانی باوجدان، نیک‌آذین، کاویانی و خضری‌مقدم، ۱۳۹۱). به‌همین دلیل احتمالاً تنها راه‌حل، شناسایی افراد دارای استعداد بالقوه اعتیاد و آغاز اقدام‌های آموزشی و درمانی قبل از مصرف مواد است. به این ترتیب ابزاری که توان شناسایی افراد در معرض خطر اعتیاد را داشته باشد از اهمیت بالایی برخوردار است.

مقیاس جدید نیمرخ خطر مصرف مواد دارای چنین ویژگی است. زیرا در مطالعات جوانان برای هر دو جنس کارایی دارد، دارای ساختار عاملی مشخص، اعتبار و روایی مطلوب، پایه نظریه‌ای قوی دارد، نسبت به نسخه اصلی کوتاه، متناسب با فرهنگ ایران، در زمینه‌های آموزشی، پژوهشی و بالینی قابل استفاده است و از توان خوبی برای سنجش استعداد اعتیاد بر اساس تفاوت‌های فردی غیر همپوش شخصیت برخوردار است. در پژوهش حاضر نیز همانند مطالعات قبلی ساختار ۴ عاملی مقیاس تأیید شد و مشخص شد که این مقیاس از ۴ صفت شخصیتی مستقل و مجزا سازمان‌یافته است و نسبت به شناسایی استعداد انگیزشی به الگوهای اختصاصی مصرف مواد و الکل حساس است.

از این‌رو ویراست جدید مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد به‌عنوان مقیاسی قابل اعتماد برای اندازه‌گیری استعداد اعتیاد جوانان معرفی شده و جهت استفاده در زمینه‌های بالینی، آموزشی و پژوهشی و هم‌چنین مطالعه جوانان از هر دو جنس مناسب است.

تعمیم نتایج پژوهش حاضر محدود به جمعیت دانشجویان دانشگاه آزاد و استان آذربایجان غربی است. پژوهش حاضر با رویکرد شخصیت بنیان به استعداد اعتیاد پرداخته که یکی از چندین رویکرد مطرح در این حوزه مطالعاتی است. شناسایی آسیب‌پذیری شخصیت به مصرف مواد و انجام مداخله‌های پیشگیرانه زودرس می‌تواند گام مهمی در پیشگیری اولیه اعتیاد محسوب شود. هنجاریابی مقیاس جدید نیمرخ خطر مصرف مواد برای جمعیت جوان ایران توصیه بعدی به پژوهشگران است. هم‌چنین توصیه می‌شود، پرسش‌نامه مذکور برای جمعیت دانش‌آموزان نوجوان ایران دوره راهنمایی و دبیرستان رواسازی و هنجاریابی شود. بدیهی است

انجام پژوهش طولی برای تعیین چگونگی رشد استعداد اعتیاد با رویکرد شخصیت بنیان افق‌های جدیدی را در این حوزه نمایان خواهد کرد.

منابع

- اتکینسون، ریتال، اتکینسون، ریچاردسی، اسمیت، ادواردی، بم، داریلج، و هوگسما، سوزان‌نولن. (۱۳۸۹). *زمینه روان‌شناسی هیلگارد*، ویرایش سیزدهم. ترجمه محمدنقی برهانی، بهروز، بیرشک، مهرداد، بیگ، رضا، زمانی، سعید، شاملو، مهرناز، شهرآرایو، یوسف، کریمی، نیسان، گاهان، مهدی، محی‌الدین، و کیانوش، هاشمیان. تهران، انتشارات رشد. (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی، ۲۰۰۰).
- ربانی‌باوجدان، مژگان، ربانی‌باوجدان، مرجان، نیک‌آذین، امیر، کاویانی، ناهید، و خضری‌مقدم، انوشیروان. (۱۳۹۱). رابطه باورهای خودکارآمدی و فراشناخت با راهبردهای مقابله در مردان سوءمصرف‌کننده مواد. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*. ۳(۲۳): ۸۵-۱۰۲.
- زرگر، محمد، کاکاوند، علی‌رضا، جلالی، محمدرضا، و صلواتی، مژگان. (۱۳۹۰). مقایسه طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و رفتارهای مقابله‌ای اجتناب در مردان وابسته به مواد شبه افیونی و افراد به‌هنجار. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*. ۱(۱۷): ۶۹-۸۴.
- زینالی، علی. (۱۳۹۱). گسترش و رواسازی پرسش‌نامه استعداد اعتیاد- ویراست دانشجویان، *فصلنامه یافته‌های نو در روان‌شناسی*، ۲۵(۸): ۸۵-۹۹.
- وحدت، رقیه. (۱۳۸۸). بررسی اپیدمیولوژی استعداد اعتیاد در نوجوانان دبیرستانی چهار منطقه کشور. طرح‌های پژوهشی مرکز سوءمصرف مواد. دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی. هومن، حیدرعلی. (۱۳۸۴). *مدل‌یابی معادلات ساختاری*. تهران، انتشارات سمت.

- Agatsuma, S., & Hiroi, N. (2004). Genetic basis of drug dependence and comorbid behavioral trait. *Japanese Journal of Psychopharmacology*, 24(3): 137-45.
- Battista, S. R., Stewart, S. H., Fulton, H. G., Steeves, D., Darredeau, C., & Dubravkia, G. (2008). A further investigation of the relations of anxiety sensitivity to smoking motives. *Addictive Behaviors*, 33: 1402-1408.
- Beck, A. T., Weissman, A., Lester, D., & Trexler, L. (1974). The measurement of pessimism: the hopelessness scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(6): 861-865.
- Cloninger, C. R. (1987). A systematic method for clinical description and classification of personality variants. *A proposal. Archives of General Psychiatry*, 44, 573-588.
- Conrod, P. J., & P. Woicik. (2002). Validation of a four-factor model of

- personality risk for substance abuse and examination of a brief instrument for assessing personality risk. *Addiction Biology*, (7):329-346.
- Conrod, P. J., Pihl, R. O., Stewart, S. H., & Dongier, M. (2000). Validation of a system of classifying female substance abusers on the basis of personality and motivational risk factors for substance abuse. *Psychology of Addictive Behaviors*, 14(3): 243-256.
- Eysenck, H. J., Eysenck, S. B. J., & Barrett, P. (1985). A revised version of the psychoticism scale. *Personality and Individual Differences*, (6): 21-29.
- Eysenck, S. B., & Eysenck, H. J. (1978). Impulsiveness and venture sameness: Their position in a dimensional system of personality description. *Psychological Reports*, 43: 1247-1255.
- Galanter, M. (2006). Innovations: alcohol & drug abuse: spirituality in alcoholics anonymous: a valuable adjunct to psychiatric services. *Psychiatric Services*, Mar; 57(3): 307-309.
- Gendreau, P., & Gendreau, L. P. (1970). The "addiction-prone" personality: A study of Canadian heroin addicts. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 2, 18-25.
- Ismail, A., Seneviratne, R., Newcombe, P., & Wanigaratne, S. (2009). A model of substance abuse risk adapting to the Sri Lankan context. *Evaluation Review*, 33(1): 83-97.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Koob, G. F. (2004). Allostatic view of motivation: Implications for psychopathology. *Nebraska Symposium on Motivation*, 50: 1-18.
- Krank, M., Stewart, S. H., O'Connor, R. M., Conrod, P. J., Woicik, P. B., & Wall, A. M. (2011). Structural, concurrent, and predictive validity of the substance use risk profile scale in early adolescence. *Addictive Behaviors*, 36: 37-46.
- Leyton, M., & Stewart, S. (Eds.). (2014). *Substance abuse in Canada: Childhood and adolescent pathways to substance use disorders*. Ottawa, on: Canadian centre on substance abuse.
- Malmberg, M., Overbeek, G., Monshouwer, K., Lammers, J., Vollebergh, W. A. M., & Engels, R. C. M. E. (2010). Substance use risk profiles and associations with early substance use in adolescence. *J Behav Med*, 33: 474-485. DOI 10.1007/s10865-010-9278-4
- Palmer, R. H. C., Young, S. E., Hopfer, C. J., Corley, R. P., Stallings, M. C., Crowley, T. J., & Hewitt, J. K. (2009). Developmental epidemiology of drug use and abuse in adolescence and young adulthood: Evidence of a generalized risk. *Drug and Alcohol Dependence*, 102, 78-87.
- Peterson, R. A., & Reiss, S. (1992). *The anxiety sensitivity index manual, 2nd ed.* Worthington, OH: International diagnostic systems.
- Pickering, A. D., & Gray, J. A. (1997). *The neuroscience of personality*. In Pervin, L. A., & John, O. P. (Eds.), *Handbook of personality*. New York: Guilford press. (pp): 277-299
- Pihl, R. O., & Petersen, J. B. (1995). Alcoholism: The role of different

Archive of SID

- motivational systems. *Journal of Psychiatry and Neuroscience*, (20): 372-396.
- Roth, M., Schumacher, J., & Brahler, E. (2005). Sensation seeking in the community: Sex, age and sociodemographic comparisons on a representative German population sample. *Personality and Individual Differences*, 39, 1261-1271.
- Schlauch, R. C. (2012). Validation of The substance use risk profile scale (SURPS) in treatment-seeking substance abusers using cue reactivity methodology. *Electronic Theses, Treatises and Dissertations (ETDs) by an authorized administrator of Digi Noel Commons*.
- Schultz, D., & Schultz, S. E. (2013). *Theories of Personality, 10th ed.* Belmont, CA: Wadsworth/Cengage Learning.
- Sumathipala, A., & Murray, J. (2000). New approach to translating instruments for cross-cultural research: A combined qualitative and quantitative approach for translation and consensus generation. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 9: 87-95.
- Ullman, J. B. (2006). Structural equation modeling. in Tabachnick B. G., & Fidell L. S. (Eds.), *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn & Bacon. 5th ed.; pp: 653-771
- Woicik, P. B., Conrod, P. J., Stewart, S. H., & Pihl, R. O. (2009). The substance use risk profile scale: A scale measuring traits linked to reinforcement-specific substance use profiles. *Addictive Behaviors*, 34(12): 1042-1055.
- Young, S. E. Corley, R. P., Stallings, M. C., Rhee, S. H.; Crowley, T. J., & Hewitt, J. K. (2002). Substance use, abuse and dependence in adolescence: prevalence, symptom profiles and correlates. *Drug and Alcohol Dependence*, 68, 309-322.
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

***

نسخه کوتاه اصلی مقیاس نیمرخ خطر مصرف مواد و بیسیک و همکاران (۲۰۰۹)

سوالها	کاملاً مخالف	مخالف	موافق	کاملاً موافق
۱. شخص قانعی هستم.	۱	۲	۳	۴
۲. اغلب قبل از حرف زدن، درباره آن فکر نمی کنم.	۱	۲	۳	۴
۳. چتربازی (سقوط آزاد) را دوست دارم.	۱	۲	۳	۴
۴. آدم شادی هستم.	۱	۲	۳	۴
۵. اغلب خودم را درگیر موقعیت‌هایی می‌کنم که بعداً افسوس می‌خورم چرا درگیر آن شدم.	۱	۲	۳	۴
۶. از تجربه‌های جدید و مهیج لذت می‌برم حتی اگر غیرمعمول باشند.	۱	۲	۳	۴
۷. معتقدم که آینده درخشانی خواهم داشت.	۱	۲	۳	۴
۸. احساس سرگیجه و بی‌هوش شدن برایم ترسناک است.	۱	۲	۳	۴
۹. دوست دارم کارهایی انجام دهم که اندکی مرا بترساند.	۱	۲	۳	۴
۱۰. وقتی احساس کنم ضربان قلبم تغییر می‌کند، می‌ترسم.	۱	۲	۳	۴
۱۱. معمولاً بدون فکر عمل می‌کنم.	۱	۲	۳	۴
۱۲. دوست دارم که موتور سواری را یاد بگیرم.	۱	۲	۳	۴
۱۳. از موفقیت‌هایم احساس غرور می‌کنم.	۱	۲	۳	۴
۱۴. وقتی خیلی عصبی می‌شوم دچار ترس می‌گردم.	۱	۲	۳	۴
۱۵. به‌طور کلی شخص شتاب‌زده و تکانشی هستم.	۱	۲	۳	۴
۱۶. به تجربه به‌خاطر خود تجربه علاقه‌مندم، حتی اگر غیرقانونی باشد.	۱	۲	۳	۴
۱۷. احساس می‌کنم آدم شکست خورده‌ای هستم.	۱	۲	۳	۴
۱۸. وقتی به احساسات جسمانی غیر عادی دچار می‌شوم، می‌ترسم.	۱	۲	۳	۴
۱۹. از پیاده‌روی طولانی در مناطق وحشی و عاری از سکنه لذت می‌برم.	۱	۲	۳	۴
۲۰. احساس خوش‌آیندی دارم.	۱	۲	۳	۴
۲۱. وقتی نمی‌توانم روی کاری تمرکز کنم، دچار ترس می‌شوم.	۱	۲	۳	۴
۲۲. احساس می‌کنم برای به‌دست آوردن آن‌چه که می‌خواهم، دیگران باید مرا هل بدهند (وادار کنند).	۱	۲	۳	۴
۲۳. نسبت به ترقی در زندگی آینده خود اشتیاق زیادی دارم.	۱	۲	۳	۴